

KÜTÜPHANECİLİK TARİHİMİZE AİT BELGELER—II*

Atilla ÇETİN

Belge — I

1336/1917 yılında, Meclis-i Mebusan kütüphanesi hakkında düzenlenen raporun, 4 nüsha olarak Nâfia Nezâretine gönderildiğine dâir Sadâret tezkeresidir. Tezkerenin arkasındaki kayıttan, nezâret şubelerinden Turuk ve Maâbir (Yollar ve Geçitler), Demiryollar ve Nâfia İdaresine birer adet raporun tevdi edildiği, dördüncü nüshanın da tezkere ile beraber hıfz olunduğu anlaşılmaktadır.

DÂİRE-İ SADÂRET Bismiljahirrahmanirrahim
"BÂB-I ÂLİ Nâfia Nezâret-i Celilesine
Umur-ı İdâriye Kâlemi
Numero
Umumi .....
Hususi 85

Hulâsa
Meclis-i Meb'ûsân
Kütübhanesi hak-
kindaki raporun
gönderildiğine
dâir
Aded-i melfûf
4

Devletlü Efendim Hazretleri

Meclis-i Meb'ûsân Kütübhanesi hakkında Encümen-i Mahsus tarafından kaleme alınıp, Meclis-i Meb'ûsân Riyâset-i Celilesine bâ-tezkere irsâl kılınan rapordan dört nüshası leffen savb-ı devletlerine tisyâr kılındı efendim.

19 Sa'fer (1) 336 ve 4 Kânûn-ı evvel (1) 333 Sadr-ı âzam nâmına

Müsteşar
Emin "

(*) "Kütüphanecilik Tarihimize ait belgeler I" adlı yazımız için bk. **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, xxvii/1 (1978), s. 27-32.

Belge — 2

Yukarıdaki Sadâret tezkeresi ile birlikte hıfz olunan, Meclis-i Mebusan Kütüphanesi hakkındaki rapordur. **Talimat** ve **lâyiha ihzârı**, **kütüphane talimatı** ve **nizamnâme-i dâhili** bölümlerinden meydana gelmektedir.

“MECLİS-İ MEB’ÛSÂN Numero 330

Devre-i intihâbiye	1333	İctimâ’
3		4

MECLİS-İ MEB’ÛSÂN KÜTÜBHÂNESİ HAKKINDA RAPOR

Muharriri

Bağdad Meb’ûsu : Sason

Kütübhâne Encümeni : Asaf Beğ (Van) — Sason Efendi (Bağdad) — Süleyman Beğ (Gelibolu) — Şemseddin Beğ (Ertuğrul) — Ali Cenânî Beğ (Ayıntab)

Meclis-i Meb’ûsânın 19 Tegrin-i sâni 1332 tarihli celsesinde nizamnâme-i dahîlinin 17 inci maddesine tevfikân ilk def’a intihâb olunan kütübhâne encümeni raporunu takdimle kesb-i fahr eyler.

TA’LİMÂT VE LÂYİHA İHZÂRI

Mevcud kitabların tesciliyle birleştirilmesi hususlarında kütübhânelerde ta’kib olunan usul-i muhtelifeden birinin intihâbiyle ihtiyacımıza göre ta’dili tershüb olunmuş ve kitabların esas defterine kaydına hurûf-i hecâ tertibiyle bir fihrist ve mevzû’ i’tibariyle listeler tanzimine ve kitabların tasnif ve dolablara vaz’ına âid ta’limât kaleme alınmış ve sureti işbu rapora ilhak olunmuştur.

Kütübhânenin idaresi, kitabların i’âresi ve teferru’âtı hakkında tedvin olunan lâyiha dahi Dîvan Riyâsetinin nazar-ı tasvibine arz olunmuş ve bir sureti kezâlik işbu rapora rapt olunmuştur (1).

Kitabların kayd ve tasnifi

Meclisin ta’tilinden bil’-istifâde kaleme alındığı der-miyân olunan ta’limât dâiresinde kitabların mevrûde kaydının ikmâlîne, her bir esere mahsus olarak terkim olunan fişler müellifin ismine göre hurûf-i hecâ tertibiyle tanzimine, kitabların muhteviyâtına göre tasnif ile zahrına rumûz ve numeroyu hâvi etiketler ilsâk eyledikten sonra listelerin tahririne mübâşeretle 1333 senesi teşrin-i evveli gâyesine kadar devam olunmuştur.

Kütübhânenin ‘adem-i vüs’atinden nâşi muâmele-i tesciliye ve tasnifiyesi hitâm bulmayan negriyât-ı teşri’iye-i mühimmenin tanzimi bi’z-zarûr vakt-i âhara ta’lik olunmuştur.

Ma'lûmât-ı İhsâiye

Hurûf-i 'arabiye ile yazılıb şarkıyye ve hurûf-i 'arabiye'nin gayri ile yazılıb garbiyye tesmiye olunan âsârın iki büyük kısmına ve muhteviyâtının sınıfına göre cildi 'adedi ber-vech-i zîr gösterilir :

	Garbiyye	Şarkıyye	Cem'an
İlâhiyât		78	78
Tarih	39	207	246
Coğrafya	25	267	292
Negriyât-ı teşri'iyeh	214	86	300
Hukuk-i esâsiye	224	55	279
İktisâd	186	131	317
Âsâr-ı muhîte	50	95	145
Kavânin	124	159	283
Lisâniyât	25	111	136
Âsâr-ı mütenevvia	67	134	201
	954	1323	2277

Müceddeden kitab tedârîki

Kütübhanenin tesisinden maksad-ı aslî Meb'ûsân-ı kirâmın mesâ'isini tes-hil olduğuna telakki iderek encümen kütübhaneye ayrılan tahsisâtı bu mak-sadın istihsâline hasre çalışmış ve bi'l-hassa hukuk-i esâsiye ve iktisâdiyâta dâir neğr olunan âsârın tedârîkine i'tinâ eylemiştir. İleride dahî bu hatt-ı ha-reketin ta'kibiyle beraber son üç sene zarfında alınamayan resâil-i mevkûte takımlarıyla düvel-i mütemeddinenin kavânin mecmû'ası ve sâir âsâr-ı mu-hîftenin tedârîki ve mevcut kitapların bir kısm-ı mühimminin teclidi için muktezâ tahsisâtın ta'yini ve hâfız-ı kütübden başka bir kâtib ile bir hademe-nin 'ilâvesi hususlarının bûdçenin ihzârı esnasında nazar-ı dikkate alınması lüzûmu 'arz olunur.

1 Teşrin-i sâni 1333

KÜTÜBHÂNE TA'LİMÂTI

Madde 1 : Meclis-i Meb'ûsân Kütübhanesi için esâsen üç kayd tutulur :
Evvelen, mevrûde kaydı,

Sâniyen, hurûf-i hecâ tertibiyle kayd,

Sâlisen, mevzû' i'tibariyle kayd,

Madde 2 : Mevrûde kaydı defteri ber-vechi-zîr tanzim olunur :

(1) Mezkûr lâyiha Divan Riyâsetince 14 Teşrin-i sâni 1333 tarihinde tasdik olunmuşdur.

Şekil : 1

Senesi .....

Sıra numerosu	Tarih-i vürûd	Unvan	Aded-i cild	Mücellled veya gayr-i mücellled	Suret-i tedâriki		Fîât-ı neşriye	Fîât-ı bâliğe	Sınıfı	Lisan	Mülâhazât
					Kim- den	Nasıfı					

İlk sütünde, her sene-i mâliye ibtidâsında (1) den başlanmak üzere sıra numerosu tahrir olunacaktır. Sene-i mâliyenin son iki rakamıyla sıra numerosu kitabın mevrûde numerosunu teşkil eder ve hem kitabın 'unvan sahifesini hem de hurûf-i hecâ kaydına tahrir edilir. Meselâ kitabın unvan sahifesinde veyâhud kayda 33,125 numerosu görülür ise mezkûr kitabın 1333 senesinde kütübhaneye alındığı ve 1333 senesi mevrûde kaydına 125 numeroya müracaat olunduğu halde ne suretle tedârik olunduğu tafsilâtı görüleceği anlaşılır.

İkinci sütunda, kitabın kütübhaneye girdiği tarih yazılır.

Üçüncü sütunda, muhtasaran müellif, 'unvan, kaçınca tab', âded-i cild, mahall-i tab', sene-i tab' yazılır :

Meselâ Refik, Ahmed, Tarih-i 'umumî, Der-saâdet 1328, veyâhud 'itâ "m" Tarih-i 'Osmanî, ikinci tab' cild 1-8 Der-saâdet 1330.

Dikkat edilmelidir ki, bir eserin kaç cildden 'ibâret olursa olsun yalnız bir mevrûde numerosu olur ve fakat 'aynı numero her bir cilde yazılır. Mâba'adli âsar ve resâil-i mevkute ve emsâli her bir tam cilde mevrûde numerosu vaz' olunur.

Dördüncü sütunda, eserin teclidinde kaç cilde teclid edilmiş ise cildlerin 'adedi tahrir olunur.

Beşinci sütunda, kitabın mücellled olup olmadığı tahrir edilir. Kitab mücellled ise (C) terkîm olunur. Değil ise teclid edilinceye kadar sütun boş kahr.

Aktıncı sütunda, eserin suret-i tedâriki yazılır.

Mübâdele : B; Hediye : H; İştirâ suretiyle yeni ise : C; Ve müsta'mel ise : A.

Yedinci sütunda, fiât-ı neşriye ve sekizinci sütunda fiât-ı bâliğa ya'ni mal olduğu fiât terkîm olunur.

Dokuzuncu sütunda, kitabın mazmûnuna göre sınıfı tahrir olunur.

Madde 3 : Mükerrer te'diyâtda bulunulmamak üzere kaymeti be'diye olan âsârın fîât-ı bâliğa sütununa sûrhle (S) harfi vaz' olunur.

Madde 4 : Cüz' cüz' neğr olunan âsârın hitâmına ve resâil-i mevkutenin bir cildinin itmâmına değîn asıl mevruide defteri hâricinde tutulacak mu'âvin bir kayda idhâl ve cüz'ler ayrı rafa konulur. Bu mu'âvin kayd hurûf-i hecâ tertibi üzerine dizilmiş ve klasör derununda cem' edilmiş listelerden 'ibâretidir.

Madde 5 : Her bir kitab-ı mevrûde kaydına idhâl olunur olunmaz mevrûde numerosu kitabın 'unvan sahifesine işâret edilir.

Madde 6 : Hurûf-i hecâ tertibiyle tutulacak kayd fiş üzerine usul-i âtiye dâiresinde tanzim olunur :

a) Her bir eser için 12,5 x 7,5 santimetro eb'adında ihzâr olunacak kartlardan birine ve kifâyet etmediği takdirde yukarı sağ köşeye müteselsilen sıra numerosu vaz'ile kâfi miktarda kart 'ilâvesiyle her bir eser için bir fiş yapılır.

b) Kartın yalnız bir yüzüne yazılır.

t) Muhtelif 'unvanı hâvi müte'addid eserlerden müteğakkil mecmu'alar ve emsâli için 'umumuna mahsus bir esâs fiş tanzim olunacağı gibi aksamı için birer tâlî fiş yapılır.

s) Esas fişlerde izâhât-ı tâmme verileceği gibi tâlî fişlerde de esas fişlere mürâca'at işâretiyle muhtasaran kayd icrâ olunur.

Madde 7 : Fişler ber vech-i zîr tutdurulur :

a) Birinci satırda müellifin ismi yazılır. İsim mümkün olduğu kadar kâmilen tahrir edilir.

b) Bir eserin müellifleri müte'addid ise birinci satıra ilk isim ve altındaki satıra diğerleri yazılır. Meselâ Necib 'Asım ve Mehmed 'Arif'in 'Osmanlı Tarihi esas kartda birinci satırda 'Asım Necib ve altında 'Arif Mehmed ve tâlî bir kartda :

'Arif Mehmed

'Osmanlı Tarihi 1331

'Asım ve 'Arif 'Osmanlı Tarihine müraca'at

t) Müntehabât, nâşirin ismiyle kayd olunur.

s) 'Unvan kâmilen tahrir olunur.

c) Müellifin rütbesi, iştigâli ve diğer âsârı varsa bunların müellifi olduğuna dâir 'ibâreler tayy olunur.

ha) Kitabın sahife, 'adedi ve eb'adı nihayetde yazılır.

hı) Bir eser müte'addid cildlerden müteğakkil ise kartın nihayetinde ta'dâd edilir ve her bir cild için ayrıca bir satır ifrâz olunur. Cildlerin ayrı ayrı 'unvanları var ise 'unvanlar dahi ayrı ayrı gösterilir. Meselâ :

İktisâdiyât
Vagner (Adolf)

‘İm-i iktisâd 5 cild Laypzig mul 1895

Cild	1	Mukaddime
Cild	2	Vergiler
Cild	3	Ticâret ve Ziraat
Cild	4	Sanâyi’
Cild	5	Mâliyât

İki cild bir arada teclid olundugu halde bâlâda gösterildiği vechile kavas ile irae olunur.

Bir eserden mütea’ddid nüshalar olursa yalnız bir kart tanzim olunur. Bu nüshaların tab’ları veyâhud nâşirleri muhtelif ise tab’ın ‘adedi, nâşirin ismi ve tab’ın senesi de gösterilir. Şu kadar ki, mazmumu nüshadan nüshaya farklı ise, ya’ni ta’dilât icrâ edilerek yeniden te’lif olunmuş ise her bir nüsha için ayrı bir fiş tanzim olunur.

dal) Eses kartında mevrûde numerosu ve mevzu’ tertibi üzere sınıf ve kısım rumuzu ile numerosu vaz’ olunur. Mevrûde numerosu var ise bu numero dahi terkim olunur.

zel) Resâil-i mevkute, neşriyât-ı tegri’ye, âsâr-ı muhite misillü mu’ayyen müellifi olmayan eserin hurûf-i hecâ tertibi nokta-i nazarından müellifin yerine eserin ‘unvanı geçer.

r) Eserin sahife ‘adediyle eb’âdi gösterilir. Eb’âd her vech-i zîr terkim olunur :

Kitabın zahrı lede’l-mesâha anlaşılacağı vech ile irtifa’ı 20 santimetroya kadar olanlar sagir-S ve 20 den yukarı 30 santimetroya kadar vasat-V, ve 30 dan fazla olanlar kebir-K tesmiye ve bu rumuz fişde sahife ‘adedinden sonra kavs içine konulur.

z) Her bir cildin ilk ve son sahifeleri damgalanır. Sahife ‘adedi yüzü mütecâviz olan cildlerin kuru mühür ile 99 uncu sahifesi dahi damgalanır. Atlasla, haritalar ve müteferrik resim ve levhaların her biri kuru mühür ile damgalanır.

Şekil : 2

S.B 606	sutorm
33,125	büdge, 5 inci tab’, Paris, Larus kumpanyası sene 1905-608 (v)
S.B 606 “A”	kezâ ikinci nüsha, altıncı tab’, 906 34 245
S.B 606 “B”	kezâ üçüncü nüsha, yedinci tab’, 909 35 305

Madde 8 : Figler müellif ismi tertibiyle hurûf-i hecâ sırasında kartlara mahsus gözlerde hıfz olunur.

Madde 9 : Kitapların muhteviyâtına göre ber vech-i zâr sınıflara taksim ve hizasında bulunan harflerle yâd olunur :

1) İlahiyât	A
2) Târih	T
3) Coğrafya	C
4) Neşriyât-ı teşri'ye	R
5) Hukuk-ı esâsiye	Sin
6) İktisâd	Sad
7) Âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkûte-i 'umumiye	Tı
8) Kavânin	K
9) Lisâniyât	L
10) Asâr-ı mütenevvi'a	M

Madde 10 : Bunlardan her sınıf ber vech-i zâr kısımlara ayrılır ve kezâlik harflerle ta'rif olunur, ol vechle ki birinci harf sınıfı ve ikinci harf kısmı gösterir :

İlahiyât (A)

1) âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute	A.Tı
2) tefsir	A.f
3) hadis	A.s
4) 'ilm-i kelâm, hikmet, tasavvuf	A.ayın

Târih (T)

1) âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute	T.Tı
2) târih-i 'umûmî	T.ayın
3) târih-i islâm	T.m
4) târih-i 'Osmanî	T.n
5) tevârih-i hususiyye	T.h
6) terâcim-i ahvâl	T.c

Coğrafya (C)

1) âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute	C.Tı
2) seyahât	C.s
3) coğrafya-yı siyâsî ve iktisâdî	C.c
4) atlas ve haritalar	C.h

Neşriyât-ı teşri'ye (R)

1) zabıt cerideberi	R.dad
2) kanun lâyhaları	R.k

3) encümen mazbataları	R.Tı
4) bütçeler	R.b
5) ma'lûmât-ı ihsâiye	R.sad
6) negriyât-ı mütenevvi'a	R.m

Hukuk-ı esâsiye (S)

1) âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute	S.Tı
2) hukuk-ı esâsiye-i 'umûmiyye	S.ayın
3) " " husûsiyye	S.hı
4) hukuk-ı idâriye-i 'umûmiyye ve hususiyye	S.r
5) hukuk-ı beyne'l-milel ve mu'âhedât	S.m
6) siyâsiyât	S.s

İktisâd (Sad)

1) âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute	S.Tı
2) ictimâ'iyât	S.c
3) iktisâdiyât	S.k
4) 'ilm-i mâlî	S.m
5) bütce	S.b
6) istatistik	S.s

Âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute-i 'umumiye (Tı)

1) âsâr-ı muhite-i 'umumiye	T.Tı
2) resâil-i mevkute-i 'umumiye	T.r
3) yevmî gazeteler	T.gayın
4) takvim ve salnâmeler	T.s

Kavânin (K)

1) âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute	K.Tı
2) kavânin ve nizâmât	K.zı
3) fıkıh ve şerh	K.k
4) felsefe-i hukukiye	K.f
5) târih-i hukuk	K.t
6) hukuk ve kavânin-i medeniye	K.d
7) hukuk ve kavânin-i cezâiye	K.c
8) usul-i muhâkemât-ı hukukiye	K.sad
9) usul-i muhâkemât-ı cezâiye	K.dad
10) hukuk ve kavânin-i ticâret	K.r
11) kavânin-i iktisâdiye	K.l

Lisâniyât (L)

1) âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute	L.Tı
2) sarf ve nahv ve mantık	L.sad

3) kamus ve lügat	L.k
4) edebiyat	L.d

Âsâr-ı mütenevvi'a (M)

1) âsâr-ı mütenevvi'a	M.m
2) 'ulûm-ı tabî'iyye	M.tı
3) 'ulûm-ı riyâziye	M.r

Madde 11 : Mütعا'ddid nüshaları hâvi bir eser meselâ sütormun bûdcesinden üç nüsha bulunur ise aynı sınıf ve birinci nüshaya sad. b, 125 işareti konulmuş ise ikinci nüshaya sad. b, 125 "A" ve üçüncü nüshaya sad. b, 125 "B" konulur.

Madde 12 : Evkat-ı mu'ayyenede neşr olunan âsâr ve resâil-i mevkute evvelâ sıra numerosu ve ba'dehu sınıf ve kısmı mübeyyin rumuz ve ba'dehu eserin birinci cildinden i'tibâren müteselsilen 'adedler konulur. Meselâ Meclis-i Meb'ûsân zabıt ceridelerinden birinci cildine : 15 r. dad. 1 ve ikinci cildine 15 r. dad. 2 ve ikinci cildin bir ikinci nüshası var ise 15 r. dad A terkim olunur.

Madde 13 : Ber minvâl-i ma'rûz fişler tasnif olunduktan sonra her bir kısım için bir takımı elbine-i şarkıyye ve diğeri elbine-i garbiyyeye mahsus üçer liste tanzim olunur. Listeler 33 x 23,5 santimetro eb'âdında varakalardan teşkil ve bir klasör derununda hıfz olunur.

Listelerin biri kebir ve ikincisi vasat ve üçüncüsü sagir hacimde olan âsâr içündür.

Listelerin başında birinci satırda şarkıyye veyâ garbiyye ve ikinci satırda sınıf ve kısmı ve hizâsında hacmi yazılır.

Liste 'arzen dört sûtuna taksim olunur. Birinci sûtunda yukarıda sınıf ve kısım rûmuзу ve bunun altında müteselsilen sıra numerosu, ikinci sûtunda müellifin ismi, kitabın 'unvanı, mahall ve târîh-i tab'ı, üçüncü sûtunda 'aded-i cild ve dördüncü sûtunda mevrûde numerosu yazılır.

Madde 14 : Mezkûr listelere sıra numerosu vaz'ı için kaide-i âtiyye riayet olunur. Elbine-i şarkıyye ile yazılan kitablارın hacmi kebir ise 1 den başlar 99 a kadar devam eder. Vasat ise 100 den başlar 249 a kadar devam eder ve sagir ise 250 den başlar 499 a kadar devam eder.

Elsine-i garbiyye ile yazılan kitablارın hacmi kebir ise 500 den başlar 599 a kadar devam eder. Vasat ise 600 den başlar 749 a kadar devam eder ve sagir ise 750 den başlar 999 a kadar devam eder.

Şekil : 3

	Elsine-i garbiyye Kavânin, âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute		
K.Tı 643	Kamûs-ı Kavânin Berlin 1909	2	33,105

Madde 15 : Bu listeden mütehasıl rumuz ve erkam eserin hüviyetini ta'yin eder. Meselâ şeklinde gösterilen kitabın işareti K.Tı 643 olacaktır.

Listelerin ikmâlinde her bir eserin rumuz ve erkamı o esere mahsus fişin sağ hâmişinde üst cihetinde tahrir ve kezâlik o eserin 'unvan sahifesine terkim olunur.

Madde 16 : Yuvarlak gülase kâğıdından ma'mûl etiket üzerine 15 inci maddede mezkûr rumuz ve erkam yazılarak etiket kitabın zahrına yazılır. Hacmi kebir olan kitablarn etiketi yukarıda, vasat olanlar ortada ve sagir olanlar altta ilsâk olunur.

Madde 17 : Zahrı etiketi isti'âb edemeyecek raddede dar olan kitablara etiket sağ kabın zahra karib bir mahallinde yapışdırılır.

Madde 18 : Eserin kaç cildden 'ibâret olursa olsun her bir cildin zahrına 'aynı rumuz ve numeroyu hâvî etiket yapışdırılır.

Madde 19 : Sınıflar mümkün olduğu kadar ayrı ayrı dolablarda yerleşdirilmek üzere dolablar ihtiyâca göre taksim ve sınıfın ismi dolabların hâricine terkim olunur.

Madde 20 : Kitablar 'umumiyetle alt raflardan bi'l-ibtidâr sağdan sola evvelâ kebirler, ba'dehû vasatlar ve nihayet sagirler dizilir. Her bir sınıfın kısımları birbirinden tefrik edilir ve yeniden vârid olacak kitablar konulabilmek üzere aralarında hâli yerler bırakılır.

Madde 21 : Atlaslar, haritalar, büyük resimler ve fevk'al-'âde büyük kitaplar 'âid olduğu sınıfın dolabları altında mevcut gözler derununa konulur.

Madde 22 : Raflarda evvelen i'âre olunan, sâniyen mefkud olan, sâlisen hacmi büyüklüğünden veyâ sâir esbâbdan dolayı mu'ayyen olan yerin gayr-i bir dolabda rabi'ân teclide verilen kitaplar yerine kitab zahrı şeklinde sade beyaz tahtadan i'mâl olunan bir levha vaz' ve üzerinde kitabın etiketi konulur.

Madde 23 : Kırâat salonunda mütâlaa için kitab taleb olunduğu halde zirde şekli muharrer pusula i'tâ olunacaktır :

Kitab talebine mahsus pusula

Rumuz ve numero	Müellifin ismi	Kitabın unvanı	Aded-i cild	Mülâhazât
Karfin ismi ve mahall-i ikâmeti :				
Tarih :				

Madde 24 : İsti'âre için kitab talep olunduğu halde zirde şekli muharrer pusula imzâ olunacaktır :

Meclis-i Meb'ûsân kütübhanesinden isti'âre olunan kitab senedi

Rumuz ve numero	İmza	:	.....
Müellifin ismi	Meşguliyet	:	.....
Kitabın unvanı	Mahall-i ikamet	:	.....
Müddet	Tarih	:	.....

Madde 25 : İsti'âresi arzu olunan kitab bulunmadığı veyâhud i'âde olunduğu halde madde-i sâbıkada beyân olunan sened sâhib-i imzaya i'âde edilir.

Madde 26 : İ'âre senedi huzundan evvel i'âre defterine kayd olunur. Mezkûr defter zirdeki şekilde olacaktır :

Sâhib-i imzanın ismi ve mahall-i ikâmeti	Eserin unvanı	Aded-i cild	Numero	Tarih-i i'âre	Tarih-i i'âde	Müddet-i i'âre

Madde 27 : Teclid için kütübhaneden mücellide kitab verildiği halde zirde şekli gösterilen mücellid defterine kayd olunur :

Mücellid defteri

Târih-i i'tâ	Aded-i cild	Unvan	Târih-i i'âde	Kaymet-i teclid	Mülâhazât

Unvan sütununda kitabın zâhrında basılacak 'ibâre yazılacaktır.

Kaymet-i teclid mücellidin hesabı tesviye olunduktan sonra kayd edilir.

Madde 28 : Aynı şekilde tanzim olunacak pusula mücellid tarafından imza olunarak hıfz edilir.

NİZAMNÂME-İ DÂHİLİ

Divan-ı Riyâset cânibinden 14 Teşrin-i sâni 1333 târihinde mer'iyetine karar verilmiştir.

Madde 1 : Kütübhâne Meclisin müctemi' olduğu hengâmlarda cum'a ve ve eyyâm-ı resmîye-i ta'tiliyyeden mâ'adâ her gün sabahları ondan on ikiye kadar ve akşamları ikineden dörde kadar ve fakat hey'et-i 'umûmiyenin hâl-i ictimâ'da bulunduğu zaman celsenin hitâmına kadar açık bulunacaktır.

Meclis müctemi' olmadığı zamanlarda cum'a ertesi, pazar ertesi, perşembe günleri saat birden beşe kadar kütübhâne açık bulunacaktır.

Madde 2 : Kütübhâne açık bulunduğu zamanlarda â'yân, meb'ûsân ve her iki meclisin memurları ve meclisin müctemi' olmadığı hengâmda hey'et-i idâreden duhûliye varakası almak şartıyla Şurâ-yı Devlet âzâsı, rüesâ-yı me-hâkim, rüesâ-yı memurîn, mekâtib-i 'âliye muallimleri kirâat salonuna devam ve kitab mütâlaa edebilirler.

Madde 3 : Kütübhanenin hâricinde mütâlaa edilmek üzere yalnız Meclis-i â'yân ve Meb'ûsân âzâsına kitab i'âre edilir.

Aynı zamanda bir zâta beşden fazla kitab i'âre olunmaz.

Kitaplar bir mâhî tecâvüz etmeyecek bir müddet için i'âre olunur. Esbâb-ı mübremeden nâşi müddetin temdidine lüzum görüldüğü zaman kitab hâfız-ı kütübe ibrâz olunarak bir mâha kadar müddet temdid olunur. Fakat müdde-tin temdidinden evvel kitab başka bir taraftan taleb olunmuş ise taleb eden taraftan advetinde tâlib-i evvel verilir.

Lüzumu hâlinde kitab müddetin inkızâsından evvel kütübhâne idaresi tarafından istirdâd edilebilir.

Madde 4 : İsti'âre olunan kitabların diğerlerine i'âresi yahud kendi nâmına başka bir zât için kitab isti'âre olunması veyâ kitabların seyahate beraber alınması memnû'dur.

İki haftadan ziyâde imtidâd edecek bir seyahate çıkacak zevâtın seyahatdan evvel isti'âre eyledikleri kitabların i'âdeleri lâzımdır.

Madde 5 : Müddet-i mu'ayyenenin hululünde i'âde edilmeyen kitablar bir mektub ile taleb edilir. Ve üç gün müdurunda kitablar yine i'âde edilmezse hademe vasıtasıyla kitab celb edilir. Şu takdirde hademenin masârif-i zarûriyesi kitab isti'âre eden zatdan tahsil olunur.

Madde 6 : Zedelenmiş veyâ zâyî' olan kitab bedeli müsebbibinden alınır.

Madde 7 : Nüshası nâdir olan müellifât ile sık sık taleb olunan kitablar, âsâr-ı muhite, lügât, mecmû'a-i kavânin (bir nüshadan ziyâde değilse) harita ve resimler teclid ve kayd edilmemiş ve damgalanmamış kitablar i'âre olunmaz.

Madde 8 : Şehrî resâil-i mevkute vürûdundan iki hafta güzerân etmedikçe üsbu'î resâil ta'kib eden nüsha vürûd etmedikçe i'âre olunmaz.

Madde 9 : Kıraat salonunda bir defter vaz' olunacak ve derununa meb'ûsân-ı kirâmın kütübhâne için mübâyaasını arzu ettikleri kitabların ismi kayd olunacaktır. Kütübhâne Encümeninin ilk ictimâ'ında tahsisât-ı mevcude nazar-ı dikkate alınarak bu bâbda ittihaz-ı karar olunacak ve neticesi muhtasarın mezkûr deftere talebin altına yazılacaktır (2).